

Nr. 103. BLÅSEINSTRUMENTER

De enkle låteredskaper som spørreliste nr. 102 handlet om, hadde liten eller ingen betydning som egentlige musikkinstrumenter. Med denne spørrelisten vil vi prøve å få litt større klarhet over de blåseinstrumentene på bygdene som også kunne ha musikalske oppgaver. Det gjelder lur, horn, fløyte og klarinett. Disse instrumentene er så forskjellige i konstruksjon, materiale og virkemåte at de bør behandles hver for seg.

Lur

1. Fantes det lurer uten trekjerne, laget bare av bark flekket av treet i en spiralformet remse og virret i hop til et konisk rør? Hva kaltes slike lurer? Beskriv framgangsmåten ved tillagingen. Ble de blåst som vanlige lurer, eller ble det laget et spesielt munnstykke, for eksempel av en barkhylse som ble flatklemt i blåseenden? I siste tilfelle vil vi gjerne ha en nærmere beskrivelse av framgangsmåten ved tillagingen og eventuelt spesielle navn på munnstykket.
2. De vanligste lurene hadde trekjerne sammensatt av to uthulte halvdeler. Hva var vanligste tresort til slike lurer, og vanligste materiale til å reive de to halvdelene i hop med? Ble det brukt gjorder i tillegg til reivingen? Fantes det lurer uten reiving, limt i hop eller holdt sammen bare av gjorder? Hva slags materiale var det i gjordene? Har De hørt om gjorder av metall eller horn?
3. Har De noen gang sett eller hørt om riktig lange lurer? Hvor lange kunne de være på det lengste?
4. Kjenner De navnet på noen lurmakere, nålevende eller avdøde?
5. Kjenner De navn på noen som var særlig flinke til å blåse på lur?
6. Vet De om noen som enda husker gamle lurlåter slik at de kan synge eller spille dem?
7. Fantes det lurer som var hulet ut av et helt trestykke? Var det noe eget navn på slike? Hvor lange kunne de være? Hva ble de brukt til?

8. Kjenner De til at det har vært brukt lurer eller lurformete gjenstander (ropar, ropert, notatut eller lignende) til å rope, tale eller synge i? Kjenner De uttrykket å galdre (gale) i luren, eller ordet ”galdlur” eller lignende? Hva betyr i tilfelle uttrykket?
9. Kjenner De til noen overtro i forbindelse med lurer, eller noen regle der luren er nevnt?

Horn

10. Hvilke navn hadde en på blåsehorn (bukkehorn, bukkehornslur, stut, stutarhorn, prillarhorn, luhorn, låtarhorn, spællarhorn)? Innebar ulike navn noen forskjell på hornene (for eksempel forskjell mellom horn med og uten fingerhol, horn av forskjellige dyr eller forskjellig størrelse eller lignende)?
11. Hva slags horn ble brukt (buk, geit, vær, ku, okse)? Var høyre og venstre horn like bra?
12. Hvordan fikk en lettest ut finnen (kviket, sloen) inne i hornet?
13. Var det vanlig å pusse av hornveggene så de ble tynne, og hva for redskap brukte en helst til det?
14. Det fantes i Norge stort sett to typer av horn etter blåsemåten. Den ene hadde blåseåpning som treluren og ble blåst som denne. Den andre var oftest skråttskåren i tuppen og hadde en tynn flis (tunge) bundet over åpningen. Den ble blåst som en slags klarinett. Er begge disse typene kjent eller bare den ene? Hvis tungehorn er kjent: hva ble tungen laget av, hvordan ble den festet, og hvilken form og størrelse hadde hornåpningen under tungen? Hvis den andre horn typen er kjent: ble blåseåpningen under spillingen presset mot munnviken eller mot midten av munnen?
15. Var det noe ved tillagingen av hornene som var særlig viktig for å få dem til å låte godt?
16. Fantet det horn både med og uten fingerhol? Hadde de samme navn?
17. Var det noen regel for antallet fingerhol eller for måten å plassere dem på?
18. Var det noen annen måte å variere tonen på enn å bruke fingerhola?

- 19.Hva vet en om bruken av hornene?
- 20.Kjenner De noen overtro i forbindelse med dette instrumentet, eller noen regle der hornet er nevnt?
- 21.Kjenner De navn på noen som var særlig flinke til å blåse på horn, nålevende eller avdød?
- 22.Vet De om noen som enda husker gamle bukkehornslåter slik at de kan synge eller spille dem?

Trefløyte

- 23.Instrumentets navn på Deres hjemsted (tussefløyte, prillarfløyte, tysfløyte, tyskfløyte, sjøfløyte, sjofløyte eller lignende).
- 24.Ble fløyter laget på Deres hjemsted?
- 25.Kjenner De navn på noen fløytemakere?
- 26.Når omtrent virket de?
- 27.Beskriv om mulig hvordan instrumentet ble laget, hva for verktøy som ble brukt og hva slags materiale.
- 28.Hvor lange omtrent var fløytene?
- 29.Var de laget i ett stykke eller sammensatt av flere?
- 30.Var det noen regel for antall av fingerhull og for måten å plassere hullene?
- 31.Var det vanlig å utsmykke fløytene på noen måte?
- 32.Vet en om fløyter som er anskaffet utenfra, fra byer eller andre bygder?
- 33.Er det mulig å gi en beskrivelse av slike (en eller flere deler, antall fingerhol)?
- 34.Vet De noe å fortelle om bruken av fløytene? Hadde de noen spesiell oppgave (som gjeterinstrument, til dans)?

- 35.Kjenner De navn på noen som var flinke til å låte på fløyte?
- 36.Kjenner De noen overtro i forbindelse med fløyta, eller noen regle der den er nevnt?
- 37.Har det vært brukt fløyter av avvikende form, konstruksjon eller materiale: for eksempel laget av to halvkløvninger og reivet sammen, fløyte helt uten fingerhol, fløyte av horn, ben, skinn eller annet?

Klarinett

- 38.Instrumentets navn på Deres hjemsted.
- 39.Har klarinetten vært brukt til folkemusikk?
- 40.Ble den helst brukt alene, eller sammen med andre instrumenter og i tilfelle hvilke?
- 41.Ble klarinetten alltid kjøpt utenfra, eller kjenner en noe eksempel på at den er blitt laget i bygda og i tilfelle av hvem?
- 42.Kjenner De navn på noen som var flinke klarinettblåsere?

- 43.Dersom De greier å spore opp noe eksisterende eksemplar av noen av de foran nevnte instrumentene, hos private eller i samlinger på Deres hjemsted, ber vi Dem oppgi oss hva slags instrument og eierens navn og adresse, slik at vi eventuelt kan få undersøkt dem.